

Kirjallisuutta – Litteratur

Ajatuksia herättävä teos sukupuoli- ja kehotietoisien liikunnan edistäjille

LIDMAN, SATU (2024) *Kaikkien oikeus liikkua: Kohti sukupuoli- ja kehotietoista liikuntakulttuuria*. 389 s. Gaudeamus, Helsinki.

Ihmiselle on luontaista liikkua ja olla liikkeessä sekä tarve liikkua. Jos emme liiku, vaikuttaa se liki suoraan hyvinvointiimme, niin fyysiseen kuin henkiseen. Jo esihistoriallisista ajoista lähtien ihmiset ovat liikkuneet: joko ruoan perässä, suotuisempien asuinolojen kannoilla tai muuten elämän vaatimusten ohjaamina. Tuon ajan ihmiset elivät erittäin aktiivista elämää ja arkea verrattuna keskimääräiseen nykyihmiseen tänä päivänä. Nytemmin liikkuminen edellyttää useimmilta meistä erityistä panostusta ja aktiivista asennetta. Vaikka arjen askeleet sisältävät jonkin verran liikuntaa, on hikiliikunnalla nykyihmiselle erityinen merkitys. On yleisesti tiedossa, että aktiivinen elämäntapa ja liikunta tuovat lukuisia etuja, mutta silti moni kokee liikkumisen – erityisesti hikiliikunnan – epämiellyttävänä. Miksi näin on? Tätä kysymystä pohtii Satu Lidman uutuuskirjassaan *Kaikkien oikeus liikkua: Kohti sukupuoli- ja kehotietoista liikuntakulttuuria*. Teos ei ole suoraan maantieteellinen tai maantieteilijöille osoitettu, mutta näen, että sille on paikkansa niiden maantieteilijöiden kirjoituspöydällä, jotka tutkivat asukkaiden aktiivista (tai passiivista) elämäntapaa.

Lidman on kirjoittanut omen tutkimustensa pohjalta tietokirjan, jonka tavoitteena on edistää Suomessa sellaista liikuntakulttuuria, joka huomioi turvallisuuden ja moninaisuuden. Liikunnan parissa eriarvoisuus ja ulkopuolisuuden kokemus voivat vaikuttaa negatiivisesti harrastamiseen ja liikunnasta saataviin kokemuksiin, ja näin ollen edelleen liikkumattomuutta tai passiivisuutta. Lidmanin historioitsijan tausta tuo teokseen mielenkiintoisen ajallisen näkökulman, jossa tarkastellaan liikuntakulttuurin kehitystä 1900-luvun alusta nykypäivään. Hän herättelee lukijaa miettimään, millaiset yhteiskunnalliset ilmiöt, asenteet ja puhutavat ovat voineet heikentää liikuntakokemuksia. Erityisesti Lidman korostaa sukupuoli- ja kehotietoisuuden merkitystä sekä turvallisten ja myönteisten liikuntaympäristöjen tärkeyttä.

Mitä tarjoaa maantieteilijälle?

Teos tarjoaa kiinnostavan näkökulman maantieteilijöille, sillä se käsittelee liikuntakulttuuria osana laajempia yhteiskunnallisia, tilallisia ja kulttuurisia prosesseja. Maantieteellisestä näkökulmasta kirja avaa, miten lii-

kunta tapahtuu tietyissä fyysisissä ja sosiaalisissa tiloissa, ja miten nämä tilat voivat joko tukea tai estää yhdenvertaista osallistumista. Esimerkiksi kaupunkien liikuntapaikat, urheiluseurojen rakenteet ja niiden saavutettavuus muodostavat maantieteellisiä tiloja, joissa eriarvoisuus ja moninaisuus voivat näkyä konkreettisesti. Lidmanin tarkastelut kehoillisuuden ja sukupuolen merkityksistä avaavat myös uudenlaisia tapoja ymmärtää, miten ihmisen liikkuminen kietoutuu yhteiskunnan tilallisiin käytäntöihin ja niiden historiaan.

Kirja yhdistää Lidmanin omia kokemuksia, yhteiskunnan historiaa ja erilaisten ihmisten näkemyksiä. Empiirinen aineisto koostuu liikuntakyselyistä, haastattelusta, havainnoinnista sekä arkistolähteistä, jotka tarjoavat historiallisen tutkimuksen tyypillistä syvyyttä. Maantieteilijälle tämä aineiston monipuolisuus on arvokas, sillä se tuo esille liikunnan kulttuurisen ja tilallisen merkityksen eri näkökulmista. Havainnointiin ja osallistumiseen perustuvat tutkimusmenetelmät ovat lisäksi tuttuja maantieteellisestä tutkimuksesta, mikä tekee kirjasta erityisen kiinnostavan niille, jotka tutkivat ihmisten ja paikkojen välisiä vuorovaikutusta.

Teos jakaantuu kolmeen laajaan osioon: ensimmäinen keskittyy tutkimuksen taustoitamiseen, toinen käsittelee sukupuoli- ja kehoikäisyyden vaikutusta liikuntakulttuuriin, ja kolmas tarkastelee aikuisuuden liikuntakokemuksia ja niiden kautta tapahtuvaa moninaisuuden ymmärtämistä. Osiot on nimetty liikuntatermejä mukailen: ”lämmittely ja liikkuvuuden avaaminen” (osa 1), ”mielikuvarajoittelu ja hikeentyminen” (osa 2) sekä ”normien venyttely” (osa 3), mikä tuo teokseen leikkillisyyttä ja liikuntakulttuuriin sopivaa rytmiä. Lopussa esitetään vielä ”palauttelua”, jossa Lidman tiivistää tärkeimmät huomioit ja päätelmät.

Tilallisuus liikuntakulttuurin osana

Tilalliset ulottuvuudet, kuten koululiikuntasalien käyttö, urheilukenttien saavutettavuus tai harrastusmahdollisuuksien keskittyminen tiettyihin alueisiin, ovat keskeisiä Lidmanin käsittelemien kysymysten kannalta. Maantieteilijälle kirja tarjoaa näkökulmia siihen, miten liikuntakulttuuri ja tilat voivat olla eriarvoisuutta tuottavia rakenteita. Lisäksi kirja kannustaa pohtimaan, miten fyysistä ympäristöä ja tiloja voisi suunnitella, jotta ne tukisivat paremmin kaikkien osallistumista ja liikkumisen iloa.

Monipuolinen aineisto mahdollistaa aiheen tarkastelun useista näkökulmista. Kulttuuriantropologinen osallistuva havainnointi tuo käsittelyyn omakohtaisuutta ja persoonallisuutta, kun taas arkistolähteet ja esimerkit

antavat lukijalle mahdollisuuden tunnistaa tuttuja tapah-
tumia, ilmiöitä tai liikuntamuotoja. Haastattelut ja ha-
vainnot rikastavat teosta konkreettisilla kertomuksilla
eri liikuntalajeista. Lidman on nostanut esiin myös vä-
hemmän tunnettuja lajeja, kuten roller derbyn ja äijä-
joogan, mikä lisää teoksen mielenkiintoa. Toisaalta
kaikkia yhdistävänä kokemuksena käsitellään koululiik-
kuntaa, joka nousee esiin monessa kohdassa vertailu-
pintana ja muistelujen kohteena. Koululiikunta ja sen
rooli osana tilallista ja kasvatuksellista ympäristöä kiin-
nostavat myös kasvatuksen maantieteestä tai tilan ko-
kemuksista kiinnostuneita lukijoita.

Kirjan loppuosassa Lidman esittää yhteenvedon, jos-
sa hän tiivistää tärkeimmät huomiot liikunnan yhden-
vertaisuuden edistämiseksi. Vaikka konkreettiset ruo-
honjuurituson käytännön vinkit ovat vähissä, kirja kes-
kittyy ennen kaikkea ajattelutavan muuttamiseen. Lid-
man korostaa kehollisen moninaisuuden arvostamista ja
stereotyyppien sekä vanhentuneiden kehoihanteiden
haastamista. Näin voidaan hänen mukaansa luoda lii-

kuntakulttuuri, joka aidosti huomioi yksilöiden erilai-
set tarpeet ja lähtökohdat.

Kenelle kirja sopii?

Teos soveltuu erityisesti liikuntajärjestöjen ja -seurojen
toimijoille sekä kuntien ja kaupunkien suunnittelijoille
ja ammattilaisille. Lidmanin analyysi on kuitenkin laa-
jemmin hyödynnettävissä, ja sitä voi suositella myös
esimerkiksi kasvatuksen, koulutuksen, terveyden ja hy-
vinvoinnin alojen toimijoille, jotka haluavat edistää lii-
kunnan yhdenvertaisuutta ja inklusiivisuutta. Maantie-
teillejolle kirja tarjoaa erityisesti välineitä tilan, yhtei-
söllisyyden ja liikkumisen sosiaalisten ja kulttuuristen
ulottuvuuksien tarkasteluun sekä oivalluksia, jotka voi-
vat rikastuttaa niin tutkimusta kuin käytännön sovelluk-
siakin.

PETTERI MUUKKONEN

Terran päätoimittaja

Maa-äidin tarinat paljastuvat isänmaamme kasvoilla

HEINONEN, JUSSI S. & LEHTONEN, ELINA (2024)

Suomen muinaiset tulivuoret. Kallioidemme salai-
suuksia, 412 s. Gaudeamus, Helsinki

Geologia – ja laajemminkin maapallon historia – on
haastava aihe silloin, kun pyrkimyksenä on tuottaa
laajalle lukijakunnalle sopivaa, mutta tieteellises-
ti tarkkaa kirjallista sisältöä. Kirjoittajakaksikko
Heinonen ja Lehtonen on onnistunut selättämään
tämän haasteen, ja he ovat kir-
joittaneet erinomaisen tietokir-
jan. Jotta geologisen tarinan voi
kertoa, on käytännössä välttämä-
töntä venytellä käsityskykymme
rajoja koettelevia aikajänteitä,
ei vain miljoonia vaan tuhansia
miljoonia vuosia. Tietokirjailijan
toinen haaste kumpuaa termino-
logiasta, joka vilisee vierasperäi-
siä sanoja – jos kohta muutamia
kotoperäisiäkin, rapakivi esimer-
kiksi. Kuinka kannatella lukijaa
tämän munkkilatinan keskellä?
Kolmas haaste syntyy biogeo-
kemiallisista prosesseista. Paine-
lämpötilapolkujen kulkeminen ja
happivallankumouksen ymmär-
rys edes jotenkuten olisivat hyödyksi syventämään
lukukokemusta. Mutta kuinka kuvailla nämä satun-
naiselle lukijalle?

Niin, kenen kirjahyllyyn kirja on tarkoitettu?
Maallikolle, harrastelijalle vai kenties geologian

opiskelijalle, ehkä jopa kollegalle? Esipuhe ei tä-
hän suoraan vastaa, vaikka riveiltä ja niiden välistä
voikin lukea kirjoittajien pohtineen juuri ylempänä
mainittuja haasteita ja pahoittelevan joitakin näiden
selvittämisestä seuranneita kompromisseja, vaika-
kapa plagioklaasien nimeämisessä. Natriu-kalsium
-seossarjojen hienoista hämmäntämistä ei liene
tarve pyydellä anteeksi maallikolta. Oppikirja-

käytön puolesta voisi puhua se, että
kustantajaksi on valikoitunut Gau-
deamus. Kirjaa ei kuitenkaan ole
vertaisarvioitu, mikä perinteisessä
mielessä olisikin ollut kirjan tyylila-
jia ajatellen hankalaa. Prosessituote
taitaa olla jonkinlainen kirjallinen
migmatiitti, sekoitus oppi- ja tieto-
ja matkakirjaa. Ellei kirjasta tule tar-
jolle opintopisteitä, rohkaisen geo-
logian opiskelijaa kuitenkin hankki-
maan opuksen yöpöydän kulmalle.
Maallikolle puolestaan voi tulla
yllätyksenä pelkkä tieto siitä, että
ajelehtiessaan satojen vuosimiljoonien
kuluessa eri puolilla planeetan
pintaa tämänkin kolkka on kokenut
tulivuoritoimintaa. Syntyy tarve op-
pia aiheesta lisää.

Tietokirjoissa on viime vuosina alettu yhä enem-
män luottaa kertomuksen voimaan, niin myös
Suomen muinaisissa tulivuorissa. Kirjoittajat ovat
onnistuneet varsin mainiosti. Kirja on ”roadtrip”

